

TÓTH MIHÁLY

Néhány megjegyzés az új büntetőeljárási törvényhez

Szakmai közhely, hogy minden kor alapvető törvényei magukon viselik keletkezésük időszakának társadalmi, gazdasági, politikai nyomait. Néhány kódex részben megelőzi, egyesek követik e determináló tényezőket, mások pontosan tükrözik azokat – bár mindez általában csak utólag, bizonyos történeti távlatból ítéltető meg. E távlat azonban fontos tanulságok tárháza.

Négy emberöltőre visszatekintve, ezúttal csak rövid tallózásra van módom.

Az előzmények

A 2018 nyarán hatályba lépő új eljárásjogi törvény, a 2017. évi XC. törvény hatodik az e tárgykört érintő írott kódexeink sorában. Azzal az ambícióval készült, hogy több lesz, mint tükörkép, s ha nem is fáklyaként, legalábbis útjelzők rendszerével segítheti az anyagi jog érvényesülését. Ez a törekvés természetesen nem új keletű. Mindegyik törvényünk alkotóinak az lebegett a szeme előtt, hogy az előzőnél jobbat hozzanak létre.

Az 1896. évi XXXIII. tc. e nemes megmértetésben még versenytársak nélkül, így nagy előnnyel indult. Fel kellett számolnia a szinte feudális viszonyokból, a szokásjog esetlegességéből, a partikuláris és egymástól szinte országreszenként és vádlotti csoportonként különböző széttagoltságot, s ez önmagában nagy lépés volt a jogbiztonság felé. Akkor évszázadok mulasztását kellett bepótolni. Ahogy Csemegi Károly írta a XIX. század reformtörekvéseiről: „Mert sokáig nem reformáltunk, azért kellett egyszerre és sokat reformálnunk. Mert sokáig elzárkóztunk a század bölcsészetének igazságai elől, azért kellett a visszautasított igazságok egész mennyiségét egyszerre és tömegesen elfogadnunk. Mert alkotmányunknak a feudalismus osztályrendszerén alapuló szervezete állott útjában az újkor eszmei igazságainak és oeconomalis szükségének, azért kellett az ősi alkotmány e tiszteletre méltó, de észrevétlenül porhanyóvá vált és csakis akadályul szolgált bátyáinak az első erős támadástól lehullaniok.”¹

¹ A magyar bünvádi eljárás tervezetének indokai. I. A bünvádi eljárás alapelvei és főbb intézkedései. Budapest, 1882, 10. o.

Itt, most nincs lehetőség az első Bp. bővebb méltatására. A törvény – jól-lehet átélte két háborút és néhány rendszerváltozást, ötvenkét év alatt kevesebbszer módosult, mint a most éppen csak fiatalokba lépő, mindössze tizen-négy éves hatályos törvényünk.

1951 májusában az új büntető perrendtartás elfogadását a következő szavakkal indokolták: „az új törvényben a gyakorlati élet büntetőjogászai mindenekelőtt azt köszöntik, hogy eltakarítja azt az áttekinthetetlen és sokszor egymásnak ellentmondó eljárásjogi paragrafus-rengeteget, amely büntető igazságszolgáltatásunknak nem segítője, hanem gátja volt. [...] a félév-százados törvény 592 §-ával és az ezt kiegészítő törvények és rendeletek paragrafusainak valóban megszámlálhatatlan tömegével szemben az új törvény 254. §-ban világos és könnyen áttekinthető rendszert létesít.”²

Erre az új szemlélet lehetőséget is adott. Ha az értékeléseket megtisztítjuk az ideológia hordalékától, lényegében az derül ki, hogy szakítottak azzal a felfogással, amelynek „egyik fő jellegzetessége a formális perbeli jogosítványok aprólékos és kazuisztikus kiépítése mellett az eljárásnak számos különálló fázisra való felbontása volt (nyomozás, vizsgálat, vád alá helyezési eljárás, főtárgyalás, kétfokú fellebbviteli eljárás és ezek a fázisok, szakok, mind különböző fórumok előtt folytak le”³. Ezt váltotta tehát fel – igaz, nem egy csapásra, hanem fokozatosan a vizsgálati és vádtanácsi eljárás elhagyása és az egyfokú fellebbvitel bevezetése⁴. Ehelyett a törvény mindössze három szakaszt szabályozott, a nyomozást, az elsőfokú bírósági eljárást és a fellebbviteli eljárást.

Mielőtt továbblépünk, közbevetőleg álljon itt egy megjegyzés, ami akár minden az eljárásjogot retrospektív módon is érintő értékelésnek egyik fontos tanulsága is lehetne: az 1951-es törvény valóban áttekinthető, s bizonyos garanciáktól sem mentes szisztémát épített fel. Szerepelt benne például a „személyi szabadság biztosításának” és a „nyilvánosságának” az alapelve vagy a terhelő körülmények mellett „a mentő körülmények figyelembe vételének” követelménye is. Ugyanakkor e keretek között koholt és kirakatpercek tízezrei zajlottak a jog megcsúfolásával. A törvény – *bármely törvény* – tehát nem csak *eszköz*, hanem *díszlet*, vagy *paraván* is lehet, ha ilyen kezekbe kerül.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által jegyzett 1962. évi 8. tvr. néhány új elv és intézmény bevezetésétől eltekintve inkább a korábbi törvény kissé kibővített novellájaként értékelhető. Persze ennek előkészítésekor is vis-

² A büntető perrendtartás törvénye. Szerkesztőségi vezércikk. Jogtudományi Közlöny, 1951/5., 234. o.

³ Bacsó Ferenc: Az új büntető perrendtartásról. Jogtudományi Közlöny, 1951/9., 526. o.

⁴ 1946: XIV. tvr.; 1950. évi 12. tvr.; 1949: XI. tv.

szakösön a mindig elmaradhatatlan indok: „*A mind elvi, mind pedig gyakorlati okokból elkerülhetetlenné vált átfogó újraszabályozás kézenfekvő lehetőségét nyújtott az időszerű szerkezeti és a kódex rendszerét is szűkebb körben érintő változtatásokra, valamint arra is, hogy a büntető eljárásra (immáron tehát nem büntető perrendtartásra) vonatkozó tételes szabályok – az évek során kialakult szétszórt szabályozás kiküszöbölésével – egységes rendszerben nyerjenek áttekinthető elhelyezést.*”⁵

S íme, ötven év távlatából még egy „örökzöld” az új törvény indokai közül: „*A büntető eljárás szabályozásának egyik legfontosabb követelménye a bűnüldözés hatékonyságának biztosítása. Ennek érdekében – a hatályos eljárási szabályok tökéletesítésével – fokozni kell a büntető eljárás gyorsítását és egyszerűsítését, az ítélkezés időszerűségéhez fűződő büntetőpolitikai célkitűzések elérését.*”⁶

A nyomozás túlsúlya és az eljárási feladatok részbeni összemosódása mellett (például a vádelejtés nem kötötte a bíróságot) a védelem alapelve először fogalmazódott meg, s itt kezdte meg később kanyargós útját a bűnözés megelőzését célzó szignalizációs kötelezettség is.

Az új törvény előírásainak tükrében figyelemre méltó, hogy a tvr. már a terhelt kihallgatása (az akkoriban megkövetelt terheltté nyilvánítás) előtt lehetővé tette, hogy „gyanú” alapján meghatározott személyekkel szemben eljárási cselekményeket folytassanak (108. §).

Az 1973. évi I. tv. a két évvel korábbi Btk.-módosításhoz igazodva bevezette a differenciált büntetési, illetve vétségi eljárást, amivel ugyanaz volt a szerkezeti probléma, mint napjainkban a pótmagánvádas eljárással: nem egységesen, hanem eljárási szakaszonként gyűjtötte csokorba az egyszerűbb vétségi elbírálás külön szabályait. Tartalmi egyszerűsödéssel ugyanakkor alig járt. A mintegy félszáz modifikáció a szintén nem új keletű politikai csatározások következménye is volt, a törvényt még öt évvel az utódja elfogadása után is alkalmaztuk, s meg kellett érnünk azt a jogalkotói furcsaságot is (ma persze ezen már nem is csodálkozunk), hogy mind a még hatályos, de már leköszönő, mind a még nem hatályos törvény többször módosult.

Az 1998. évi XIX. törvény fokozatosan megvalósuló nagyrészt visszatekintő szemléletből táplálkozó, mindamellett megindokolható reformjai – négyfokú bírósági rendszer (a ma már járások nélküli járásbíróságok és a Kúria elnevezését is visszaállítva), kétfokú fellebbvitel, pótmagánvád, óvadék,

⁵ Patkós Lajos: Büntető eljárásjogunk új szabályozása. Magyar Jog, 1962. június, 247. o.

⁶ Uo. 246. o.

folyamatosan bővülő különjárások – a törvény szerkezetére is kihatottak és fokozatosan felélesztették a „/A, /B stb. fejezetek és /a /b §-ok” révén történő toldozgatást.

A még egy ideig hatályos törvény tizennégy év alatti több mint száz módosítására azonban nem lehet észszerű mentséget találni. Ha más nem, önmagában ez a gyakran jogi forma öltése útján legitimációt kereső ötletbörze is indokolta az új kódex elkészítését.

Aggódva óvom azonban a kodifikátort: az új Btk. hatálybalépésekor is az a határozott ígéret hangzott el, hogy elég volt a jogbiztonságot veszélyeztető módosításdömpingből. Nos, az anyagi jog szabályai az azóta eltelt mindössze négy év alatt harmincszor módosultak, átlagosan kevesebb mint kéthavonta. Sajnos a büntetőeljárás szabályozása is elindult ugyanezen az úton. Elfogadták a már csak rövid ideig hatályos eljárási törvény újabb, nem csekély terjedelmű módosítását (elsősorban az elektronikus kapcsolattartás állítólag halasztást nem tűrő újabb szabályairól)⁷, s 2017 novemberében benyújtották az új kódex hatálybalépésével esedékes módosításokat tartalmazó, nem kevesebb, mint 173 törvény rendelkezéseit érintő és 578 paragrafusból álló javaslatot⁸. A kompatibilitás megteremtése persze elkerülhetetlen. Ám ez a javaslat – mint ahogy azt már a Btk. esetében is láthattuk – máris jelentősen módosítja a már elfogadott, de még hatályba nem lépett új büntetőeljárási törvényt is. E szerint mintegy negyven rendelkezés, köztük több számos bekezdést tartalmazó szakasz az eredetihez képest változó tartalommal lép hatályba, s mintegy kilencven további helyen pontosították, illetve egészítették ki a törvény szövegét. Az előjelek tehát nem biztatók.

Rövid általános értékelés

E vázlatosnak is csak alig nevezhető visszapillantás után lássuk magát az új törvényt!

⁷ A háttérnormák valóban előírták, hogy 2018. január 1. napjától a hatályuk alá tartozó szervek – így a nyomozó hatóságok, az ügyészség és a bíróság is – egymással csak elektronikus úton tarthatnak kapcsolatot. Nem lett volna azonban akadálya annak, hogy ezt a szigorú határidőt a büntetőeljárási szervekre vonatkozóan az egyébként is szükséges „salátatörvény” a Be. hatálybalépésének időpontjáig elhalassza.

⁸ T/18316. számú törvényjavaslat. 2017. november 7.

Összességében elmondható, hogy a kódex az alapvető garanciák megőrzése mellett kiemelt jelentőséget tulajdonít a gyorsabb, hatékonyabb, rugalmasabb eljárásnak, ennek megfelelően

- olyan egységes, összefüggő eljárási szisztémát teremt, amely alkalmas a különböző súlyú, jellegű, s így nem azonos processzuális kereteket igénylő ügyek megfelelő differenciálására, az idő- és munkaráfordítás racionalizálására⁹. Alkalmas az eljárási résztvevők egymáshoz, a hatóságokhoz és a bűncselekményhez fűződő eltérő viszonyát mindennek szem előtt tartásával széles skálán kezelni;
- hangsúlyosabbá teszi a felek együttműködésének, a konszenzusnak, a terhelti beismerésnek a konzekvenciáit;
- elismeri, elősegíti a védelem szerepét, bizonyos kérdésekben talán erősíti is. Szerencsére határozottan elzárkózik tehát az olyan védelmi jogokat csorbító törekvésektől, amelyeknek nem is olyan régen csak az Alkotmánybíróság tudott gátat vetni.¹⁰ Ezt igen fontosnak vélem, mert lényegében azt erősíti meg, hogy a gyorsaság és egyszerűsítés bűvölete nem szoríthatja háttérbe a garanciákat;
- igyekszik tovább erősíteni a büntetőeljárásban különleges bánásmódot igénylő személyek, elsősorban a sértett eljárási helyzetét, „rehabilitálásának” lehetőségeit;
- törekszik az eljárási feladatok (főként a vádlói funkciók és az ítélezés) fokozottabb elválasztására.

⁹ A szinte örök igényként jelentkező „időszerűség”, mint láttuk, szinte minden korábbi szabályozás során visszaköszön. Már az ókorban felismerték ennek jelentőségét. *Plutarkhosz* kétezer évvel ezelőtt így ír erről: „*Nem is annyira a bűn, mint inkább a büntetés késlekedése teszi erőtlenné és reményvesztetté azt, akit igazságtalanság ért, ugyanakkor viszont növeli a gazember merészségét és arcátlanságát. Ezzel szemben, ha a vakmerő gonosztevők azonnal elnyernék büntetésüket, ez megakadályozná a kitérvelt gazságok elkövetését, s a lehető legnagyobb vigasztalást jelentené azoknak, akiket sérelem ért.*” *Plutarkhosz: Szókratész Daimónja*. Helikon Kiadó, Budapest, 1985, 6. o. Sajnos e célokat évszázadokon keresztül nem sikerült elérni. *Mendelényi László* kúriai bíró, a későbbi híres kommentár egyik szerzője, 1932-ben keserű szájjal írta le: „*ahhoz, hogy igazságszolgáltatásunk lassú sajnóvalóban nem férhet kétség, mint aktív, vagy szenvedő alanyok tudjuk ezt mindannyian. S akinek netán kétsége volna, vegye közelebbről szemügyre az igazságügyi statisztika adatait, avagy olvassa el azokat az évnöki beszédeket, amelyeket a királyi kúria bölcs és nagy tapasztalatú elnöke az utolsó két évtized alatt tartott, s amelyeknek majd mindegyike rámutat igazságszolgáltatásunk korszerűtlen lassúságára, hangsúlyozva a bírói eljárás egyszerűsítésének és a bírói fórumok célszerű összevonásának szükségességét. Igazságszolgáltatásunk lassú tempója szinte már közhellyé vált. Kétségtelen tehát hogy most már végre szükség van egy átfogó, gyökeres reformra.*” *Mendelényi László: A büntető eljárás gyorsításának módjairól*. Magyar jogászegyleti Értekezések és egyéb tanulmányok. Magyar Jogászegylet, Budapest, 1933, 32–33. o.

¹⁰ Emlékezzünk például az ötnapos őrizet lehetőségét, vagy a védővel történő kapcsolatfelvétel jogát korlátozó előírások törvénytervezet formáját is öltő szabályozására.

Fontos a jogalkotónak az a felismerése is, hogy nem csupán profiltisztítási, hanem jogbiztonsági okokból is a büntetőeljárás törvénynek célszerű, sőt *kell* szabályoznia számos, eddig e törvény keretein kívül folytatott, valójában azonban a büntetőeljárásra tartozó tevékenységet.

A nyomozás fogalma, köre és a titkos eszközök alkalmazása a korábbi felfogás szorításából szabadulva

Vizsgáljuk meg utóbbi kérdést kicsit részletesebben! A *nyomozás kriminalisztikai és büntetőeljárás fogalma lényegében soha nem fedte egymást*. A kriminalisztika nyomozáson általában a felderítést érti: bűncselekmény (tág értelemben vett) nyomainak megtalálását, rögzítését, a tettes személyének felkutatását. Ezzel szemben a *vizsgálat* voltaképpen a nyomozás továbbfejlesztése, intézkedések olyan törvényben szabályozott sorozata, amely már a megalapozott gyanú esetén a terhelt felelőssége szempontjából releváns bizonyítékok feltárását, dokumentálását jelenti.

A gyakori és permanens terminológiai zavart valószínűleg az okozza, hogy a korábbi törvények „nyomozás” címszó alatt voltaképpen (csak) vizsgálati tevékenységet szabályoztak. A nyomozás körébe is vonható, de nem feltétlenül odatartozó tevékenységek egy részét (például a megfigyelést, a potenciális tanúk felkutatását, a bizonyító erővel rendelkezhető okiratok, tárgyi eszközök létezésének vagy hollétének feltárását, informátorok alkalmazását, álvásárlásokat, kriminalisztikai csapdák telepítését stb.) nem a büntetőeljárás törvény, hanem például a rendőrségi törvény, vagy alacsonyabb szintű jogszabályok írták körül.

A rendszer konzerválásához hozzájárult, hogy a rendőrség vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal bűnügyi munkájában a nyomozás és a vizsgálat tradicionálisan szervezetileg is elkülönült, előbbi a felderítőszervek – a szakszaragon szerint „operatív” részlegek –, utóbbit a vizsgálati egységek végzik.

Az említett ellentmondásokat a jogalkotó fokozatosan próbálta feloldani. A felfogás változásával lassan változott a szabályrendszer is.

Az eljárási szakaszok egyenértékűségét hangsúlyozó szemléletet a múlt század utolsó évtizedétől felváltotta az a doktrína, amely a nyomozást már *nem önálló*, a tárgyalási szakkal azonos értékű bizonyítási eljárásnak tekintette, hanem *előkészítő, informatív jellegét* hangsúlyozta. Ezt megelőzően ugyanis „az igazság kiderítése” érdekében a nyomozás során is – legalábbis a deklarációk szintjén – *bizonyítás* folyt. Később – felismerve, vagy elfogad-

va hogy e „bizonyítás” címzettje voltaképpen az ügyész – reálisabban „a vádemelés kérdésében történő állásfoglaláshoz szükséges adatok beszerzésére” helyezték a hangsúlyt.

Bár még a hatályos törvény is egységesen tartalmilag vizsgálatnak tekinthető „nyomozást” szabályoz, az egyes felderítő jellegű cselekmények fokozatos megjelenése – például a titkos eszközök vagy nyomozó hatóság egyéb adatszerező tevékenységének intézménye – már tágította a hagyományos eljárás hatókörét.

Az új Be. e tapasztalatok nyomán mind a terminológiát, mind a struktúrát tekintve igyekszik egységes, egyszersmind világosan tagolt, áttekinthető rendszert alkotni.

Ezt szolgálja az előkészítő eljárás, a felderítés és a vizsgálat egymásra épülő rendszerének megteremtése, s ennek szellemében került a Be.-be és tartozik ügyészi felügyelet alá a nyomozás elrendelését megelőzően bűnüldözési céllal végzett titkos információgyűjtés, amire eddig három szaktörvény nyújtott különböző hatóságoknak törvényességi szempontból alig ellenőrizhető lehetőséget.

E változásokkal esély nyílik arra is, hogy közelebb kerülhetünk néhány korábban e területeken jelentkező visszatérő probléma súlyának csökkenéséhez. Ilyen volt például a nyomozó hatóságok és az ügyészség kapcsolata is. Noha belátható: az ügyész irányítási, felügyeleti jogköre természetesen adódik abból, hogy a tágabb értelemben vett előkészítés konzekvenciáit ő vonja le, mégis indokolt igény lehet a büntetőeljárásba integrált felderítés nagyobb önállósága. Ez akkor is elmondható, ha minden bizonnyal gondot fog okozni az egyes szakaszok lehetséges átfedéseinek kezelése és az előkészítő eljárás feltételeinek olykori értelmezése.¹¹

A „tájékoztatás”, „felügyelet” és „irányítás” gyanú erősödésével változó hármas egysége remélhetően nem csupán formális megkülönböztetés¹², hanem a hatékonyságot segítő tartalmi konzekvenciákkal is jár majd. Feltétle-

11 Nem biztos, hogy teljesen szerencsés az „előkészítő eljárás” elnevezés, mert ez valamiféle általános, ha nem is mellőzhetetlen, de gyakori, a felderítést tehát rendre megelőző szakaszra utal. Valójában azonban ami „előkészítő eljárás” alatt értemben folyhat, az az egyéb adatszerező tevékenységen kívül lényegében leplezett eszközök nyomozás elrendelése előtti igénybevételeből áll. Ennek *kivételes jellegét* pedig jó lenne már az elnevezésben kifejezni.

12 Ebben akkor is reménykednünk kell, ha a tájékoztatás melletti, illetve a felügyelet és az irányítás körébe tartozó ügyészi jogosítványok pontos elhatárolása nem mindig világos. Az előkészítő eljárásban elvégzett cselekmények például csak az ügyész tájékoztatását igénylik, s az ügyészség feladataként itt a törvény – szemben a felderítéssel – tényleg nem is felügyeletről, hanem „a törvényben meghatározott feladatok” ellátásáról ír. Ugyanakkor a 347. § „az előkészítő eljárás ügyészségi felügyeletéről” rendelkezik.

nül pozitív változás az is, hogy a titkos információgyűjtés megfelelő processzualis keretek közé került (bár itt is némi aggodalommal konstatálhatjuk, hogy súlyos téttel járó leplezett eszközök az előkészítés során, a „*gyanú gyanújának*” megalapozása érdekében továbbra is lényegében korlátlanul igénybe vehetők, sőt az eddigi féléves határidő egy évre nőtt). Mégis, talán nem lesz a jövőben szükség például olyan a józan eszünket megerősököló értelmezéskísérletekre, hogy a haladéktalan intézkedési kötelezettség volta-képpen nem azt jelenti, ami az értelmező szótárban áll, hanem csak a szelek-tálás, elemzés, értékelés esetleg hetekig tartó munkája *után* esedékes nyom-bani eljárás igényét fogalmazza meg.

Aggodalmak és óvatos kritikák

Az alapvetően pozitívnak szánt értékelés után meg kell említenem néhány problémát is.

Elsőként nem kerülhetem meg, hogy rámutassak: a törvény már-már ijesz-tő terjedelme nem segíti a vele való megbarátkozást.

Tudom, hogy a közel kilencszáz paragrafus léte látszólag pusztán formai kérdés, ám szerintem tényleg csak látszólag az¹³. Ha ugyanis ennek okai sem mindig igazolhatók, akkor nem mehetünk el a kérdés mellett szó nélkül. Más-ként szólva nem önmagában a terjedelemben kereshető a probléma, hanem az ahhoz vezető olykori kodifikátori szemléletben.

Vessünk egy pillantást a korábbi kódexekre, és vegyük észre, hogy tör-vénykönyvek vastagsága 1950 óta folyamatosan nőtt, s érdekes, bár nem meglepő, hogy az utóbbi törvényekben a terjedelem bővülésével együtt sza-porodott a szükségessé vált modifikációk száma is (*táblázat*).

Jó lenne, ha ezt kizárólag a felgyorsult társadalmi, technikai fejlődés számlájára tudnánk írni. Az új törvényben azonban bizonyos fejezetek, alcí-mek indokolatlanul túlrészletezők, mások nagyvonalúbbak. Súlyos, komoly téttel járó szabályok keverednek merőben formai, ügyviteli jellegű előírások-kal. A szabályozás jellege, terjedelme persze nem független a tárgyától sem. Ám ettől függetlenül több helyen olyan instrukciókat olvashatunk, amelyek

¹³ Amikor a jelentős és nem feltétlenül megindokolható terjedelmet egy korábbi tanácskozáson felvetet-tem, azt a választ kaptam, hogy a korábbi törvényhez képest a szakaszok száma nőtt ugyan, ám a ka-rakterszámban megmutatkozó tényleges terjedelem nem. Nos, a hatályos Be. 608 paragrafusból áll, terjedelme 625 955 karakter, az új 879 paragrafus pedig 799 950 karaktert számlál. Ez 44 százalékkal több paragrafust, és 30 százalékkal több karaktert jelent.

A korábbi kódexek „életpályája”

	hatályos	paragrafusok száma	módosítások
1896. XXXIII. tc.	1900–1952	592	42 tv., 24 rendelet
1951. évi III. tv.	1952–1962	246	6
1962. évi 8. tvr.	1962–1973	363	2
1973. évi I. tv.	1973–2003	407	52
1998. évi XIX. tv.	2003–2018	608	90 tv., 15 AB-határozat
Új Be.	2018–	879	–

más (részben korábban és ezután is létező) törvényekben, rendeletekben, nem ritkán utasításokban vagy nem is feltétlenül jogforrásokban, hanem az értelmezést segítő állásfoglalásokban is helyet kaphatnának, vagy amelyek akár feleslegesnek is minősíthetők. Mintha a kodifikátor olykor kevésbé lett volna érzékeny a jogforrási szintekre, és minden részletszabályt a törvényre akart volna bízni. Sokszor az a benyomása támadhat az olvasónak, hogy nem legalábbis részben sarkalatos törvényt, hanem sorvezetőt, használati utasítást tart a kezében.

Jól emlékszem, *Király Tibor* professzor már évtizedekkel ezelőtt amellet érvelt, hogy a büntetőeljárás szabályozó törvény – hogy világosan kitűnjék belőle, milyen hangsúlyos értékek mellett foglal állást, milyen szemlélettel avatkozik alapvető jogokba és ír elő kötelezettségeket – nem aprózhatja el magát. Tudom, hogy a világ változott, bonyolultabbá vált, de ez az elv talán nem relativizálódott.

Egyes példák hosszas felemlítésével magam sem aprózhatom el a mondanivalómat. De hogy világos legyen, mire gondolok: teljesen felesleges például a „ne bis in idem” elve kapcsán az *alaki halmazat* helyes minősítése megsértésének konzekvenciáit az *alapvető rendelkezések* körében részletezni (átvéve ezt a merőben partikuláris és állásfoglalás szintjén is szabályozható kérdést a hatályos törvényből). Távolról sem *alapvető szintű szabályozásra* tartozik ugyanis, hogy mi történjék abban az összes ügy pár ezrelékében sem kifejezhető esetben, ha az egyetlen cselekménnyel több bűncselekményt megvalósító vádlott tettét a bíróság – az ügyésszel azonos módon – helytelenül, hiányosan minősíti [4. § (4) bekezdés]. Valóban alapvető szinten kell kimondani, hogy a „ne bis in idem” elvét a jogalkalmazó elvéte is alig előforduló hibái sem törlik át?

Felesleges például annak előírása is, hogy az eljárás azonos szakaszában a tanú folytatólagos kihallgatásánál a személyes adatokat – ha azok nem változtak – nem kell rögzíteni [178. § (3) bekezdés]. Az esetleges túlbuzgóság elkerülésére akár körlevél is figyelmeztethet.

Annak a kötelezettségnek a megfogalmazása, hogy egy papíralapú kapcsolattartásra áttérést elutasító döntést viszont mégis papíron kell meghozni [162. § (2) bekezdés] – a kérdést egyébként is részletesen taglaló háttérnormák birtokában –, már-már a törvény tekintélyét veszélyezteti. Az, hogy a nemzeti médiahatóság milyen nyilvántartásokba mit köteles bevezetni [337. § (4) bekezdés], nem is büntetőeljárási jogalanyokra nézve ír elő kötelezettséget.

Az ügydöntő határozat rendelkező része állva történő kötelező felolvasásának és végighallgatásának (a jelenlegi szabályozással egyébként szintén egyező) előírása még esetleg lehet technokrata szabályozás tárgya¹⁴, ám hogy valamely jelenlévő egészségi állapotára tekintettel ettől el lehet térni [549. § (3) bekezdés második mondat], már olyan magától értődő, humánus kérdés, amelyet éppúgy felesleges a törvény betűjére bízni, mint például annak rögzítését, hogy akinek vallomástétel közben kiszárad a szája, annak adható egy pohár víz.

Számos további példa igazolhatja, hogy a törvény szakaszainak, rendelkezéseinek száma nem csekély mértékben lett volna csökkenthető.

A merőben technikai jellegű előírásdömpingnek az a veszélye, hogy elvész az igény a kazuisztikával nem pótolható *szemlélet* kialakítására és fejlesztésére; csökken a jogalkalmazó mozgástere, háttérbe szorulhat az eljárásjogban ugyan szűkebb körben érvényesülő, de sokszor mégis megindokolható egyéniesítés. Röviden: az alapvető jogviszonyok szabályozására hivatott törvény képletesen szólva úgy váltja magát aprópénzre, hogy közben háttérbe szorítja a bankjegyeket.

Áttérve egy koncepcionális kérdésre, néhány szót feltétlenül indokol a kodifikáció egyik sarokkövévé váló örök probléma: az anyagi és a perbeli igazság konfliktusa, s az ennek megoldására tett felemás kísérlet.

A kódex készítői az anyagi igazság elvének fenntartását már a törvény preambulumban rögzítették, hangsúlyozva, hogy az igazság megállapításának igénye alapvető elv. Ezt később az Általános indokolásban azzal az inkább nemzeti hitvallásba, mint szaktörvénybe kívánczós fordulattal támasztották alá, hogy „*a magyar igazságszerető és igazságkereső nép...*”¹⁵. Természetesen nem a megfogalmazás tartalma iránt vannak fenntartásaim, hanem aktuális helyével, adekvát, büntetőeljárás-jogi értelemben valódi indokként felfogható

¹⁴ Gondolom, ez nem jogtörténeti hagyományaink tiszteletéből adódik, felelevenítve a XVIII–XIX. század „álló törvénytelen pereinek” hagyományát.

¹⁵ Általános indoklás. I. Bevezetés, második bekezdés.

voltával. S ezt az aggodalmamat aligha csökkenti, hogy szerencsére nem téték hozzá: „...szemben egyes más nemzetekkel...”

Távolról sem arról van tehát szó, hogy büntetőeljárás-jogi, vagyis „szakmai” értelemben az anyagi igazság jogos igénye az igazság szeretetéből, elérni vágyásából következik, és az úgynevezett „perbeli” vagy „processzuális igazság” erről eleve lemond. Utóbbi is megegyezhet a ténylegesen történt események, cselekmények lefolyásának valósághű rekonstruálásával. Ám nem idealizálja azt, hanem a tisztességes, törvényes eljárás keretei közé tere-li. Nem feltétlenül *elérendő eszményként*, hanem *elérhető realitásnak* tekinti. Bizonyára hasztalanul keresnénk ma a világon olyan törvényt, amely azt mondaná ki, hogy nincs szükség az igazságra. Olyan azonban sok van, ami azt vizsgálja – alaposan, felelősen –, hogy meddig mehetünk el a keresése során, milyen feltételes megállókat építhetünk ki például az egyetértés, a konszenzus, a közös érdekek nyomán, azért hogy ne fulladjunk bele az ügyek áradatába. Mert akkor lőttek bármiféle igazságnak.

S ez már nem is az igazság állítólagos különböző szintjeinek kérdése, hanem például annak az ezzel szorosan összefüggő kérdésnek az eldöntése, hogy a különböző eljárási funkciók határai milyen mértékben rögzítettek, mennyire átjárhatók.

Konkrétabban: tovább menjen-e a bíró a remélt teljesebb igazság felé vezető úton, ha a terhelt, a védő, vagy az ügyész megáll?

S e tekintetben a törvény nem könnyen értelmezhető kompromisszumot kötött. Valahogy így: igen, ilyenkor meg kell állnia... Kivéve, ha mégis tovább akar menni.

A törvény 164. § (2) bekezdése ugyanis azt mondja ki, hogy *a bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be*.

Ez egyértelmű kijelentő mondat, ami a jog nyelvi és fogalomrendszere szerint imperativus, nem teszi lehetővé a szabálytól való eltérést.¹⁶

Ám nyomban ez után következik a (3) bekezdés: *„indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles”*. E szerint adott esetben erre mégis *jogosult* lehet.

Olyan ez, mintha a jogalkotó egyaránt ki akarta volna elégíteni az eljárási feladatok határozott megosztását szorgalmazó törekvéseket, de meghagyni a kiskaput azok számára is, akik ezt nem akarták a bíró hiánytalan (ha úgy tetszik, az anyagi igazságot célzó) tényállás-megállapítási felelősségének

¹⁶ A jogszabály tervezetében a normatív tartalmat jelen idejű kijelentő mondattal, egyes szám harmadik személyű megfogalmazás alkalmazásával kell kifejezni. A jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 3. § (2) bekezdés.

gátjául szabni. Ez akkor is ellentmondás, ha ismerjük és támogatjuk a megalapozatlanság konzekvenciáit érintő kapcsolódó rendelkezéseket [593. § (4) bekezdés]. Talán a 164. §-ban is vállalni kellett volna az egyértelmű állásfoglalást, akár a (2) bekezdés kihagyása árán is. A másik megoldás csak a védelem érdekeit szolgáló indítványok felkarolását tette volna hivatalbóli bizonyítás keretében lehetővé. Erre sem került sor.¹⁷

Gyógyítható gyermekbetegségek

Az egyes részletkérdésekben akadnak törvényszerkesztési és -szövegezési problémák is. Ezek általában nem súlyos és feloldhatatlan ellentmondásokhoz vezetnek, de elkerülhetők, csökkenthetők lettek volna, s nagy részük könnyen javítható.

A 21. § (3) bekezdése a például így szerepel:

Az eljárásra az a bíróság illetékes, amelynek az illetékességi területén

a) a terhelt vagy

b) a sértett

lakcíme vagy tényleges tartózkodási helye található, ha az ügyész ott emel vádat.

Itt külön a) és b) pont szerepeltetése és ezáltal a rendelkezés túltagolása felesleges, tényleges értelmezést segítő szerepe nincs. Ahol csak két lehetőség adott, ott „álprecizitás” a pontok szerinti megkülönböztetés.¹⁸

Elegendő lett volna egyszerűen így fogalmazni: a különös illetékesség alapja „a terhelt vagy a sértett tényleges tartózkodási helye”. Világos, hogy ezt a lehetőséget akár az egyik, akár a másik, akár mindkettő megalapozza.

Másutt – két lehetőség esetén biztosan – ilyen „pontosított rendszert” nem is találunk. Például ügyvédjelölt védőként ügyvéd mellett vagy ügyvéd helyetteseként eljárhat [41. § (2) bek.].

¹⁷ Az új törvény koncepcionális megújulást hirdető felfogása ellenére összességében nem változott tehát a jelenlegi gyakorlat, amit az egyik ítéletábrái határozat világosan rögzít: A bíróság a vád és a védelem által indítványozott bizonyítás lefolytatásán túl – anélkül, hogy eljárási szabályt sértene – hivatalból is beszerezheti a tényállás feltárásához szükséges bizonyítási eszközöket függetlenül attól, hogy azok a vádlott ártatlanságának, vagy bűnösségének a bizonyítását szolgálják. IH, 2013/133.

¹⁸ A jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 46. § (1) bekezdése szerint a szakaszt és a bekezdést pontokra kell tagolni, ha a szakaszba vagy bekezdésbe foglalt mondat felsorolást tartalmaz, a felsorolás bármely két eleme között azonos logikai kapcsolat áll fenn, és ez a jogszabály áttekinthetőségét elősegíti (a szerző kiemelése). Itt az a) és b) pontra tagolás aligha teremti jobb áttekinthetőséget, mint az egyetlen mondatba foglalt diszjunkció.

Világos, hogy egy adott ügyben a két lehetőség nem zárja ki egymást.

Máskor az alternativitás kézenfekvő: „*Védőként meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd járhat el*” [41. § (1) bek.]. Nyilvánvaló, hogy itt a vagylagosság egymást kizáró formában jelentkezik.

A két példa esetén közös, hogy eszünkbe sem jutna a vagylagosságot pontokba foglalva kifejezni.

Mindez akár szörszálhasogatásnak is tűnhetne, ám még inkább zavaró, hogy a pontokba foglalt felsorolás a törvény más helyein nem is vagylagosságot vagy alternativitást, olykor *konjunktív feltételeket* fejez ki.

A 49. § (1) bekezdése például a következő lehetőségrendszeret vázolja:

A bíróság az ügyészség vagy a nyomozó hatóság [itt szerencsére nincs a)-tól c)-ig terjedő felsorolás] a védő helyettesítésére helyettes védőt rendel ki, ha

- a) a védő az eljárási cselekményen szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg,*
- b) távolmaradását alapos okkal előzetesen nem menti ki, vagy helyetteséről nem gondoskodik,*
- c) az eljárási cselekmény elvégzésének egyéb feltételei fennállnak, és*
- d) az eljárási cselekmény elvégzése nem mellőzhető.*

Itt tehát a jogalkotó egyidejűleg megkívánt feltételeket foglalt a)-tól d)-ig terjedő pontokba, ami önmagában nem ellentétes a jogszabályszerkesztésre vonatkozó előírásokkal, ám más büntetőjogi normákban a konjunkció ily módon történő kifejezése szinte példa nélküli. S talán felesleges is.

Lehetett volna egyszerűen úgy fogalmazni, hogy helyettes védő kirendelésére akkor kerül sor, ha a védő a megjelenési kötelezettségére vonatkozó előírásokat neki felróhatóan megszegi, s az eljárási cselekmény nyombani elvégzése indokolt.

A c) pontra ugyanis biztosan szükség sincs, hiszen egy eljárási cselekményt, ha annak bármely törvényi feltétele hiányzik, el sem szabad végezni. Aligha feltételezhető tehát, hogy az eljáró szerv az eljárási cselekmény egyébkénti megtarthatóságának hiányában mégis „ad hoc” helyettes védőt rendel ki. Minek?

A talán nem kellően kiérlelt kodifikációs technika másutt is többször okoz felesleges ellentmondásokat. Példaként: a letartóztatás a bűncselekmény súlyához képest fokozatos skálán maximum három, öt, illetve tíz év kiszabhatósága esetén legfeljebb egy, két, illetve három évig tarthat [298. § (1) bekezdés]. Ez azonban – így a törvény – nem alkalmazható, ha életfogytig tartó szabadságvesztés miatt folyik eljárás [(2) bekezdés]. Vagyis a norma itt azt

tartja szükségesnek a tudtunkra adni, hogy az eleve csak legfeljebb három (öt-, tíz-) éves fenyegetettségű bűncselekményre vonatkozó korlát nem vonatkozik arra az esetre, ha nincs is korlát.

Mindez elkerülhető lett volna, ha a (2) bekezdés a) pontját nem vonatkoztatják az (1) bekezdésre, másképpen szólva: nem a teljes (2) bekezdés vonatkozik az (1) bekezdésre.

Sajnos, találunk példát a nehézkes, és már-már zavaró szövegezésre is.

Ezt olvashatjuk például az elektronikus kapcsolattartás szabályainak körében: „*A büntetőeljárásban részt vevő személy, valamint a bírósági eljárásban az ügyészség indítványozhatja, hogy a bíróság az ügyészség illetve a nyomozó hatóság az általa megismerhető ügyiratot elektronikus formában az általa megjelölt címre továbbítsa...*” [159. § (1) bekezdés]. Ha mi talán értjük is, mit kívántak ezzel a tudtunkra adni, kevésbé tapasztalt jogászok nehezen tudnak mit kezdeni a szóismétlésekkel, és azzal, hogy az állítmányok a mondaton belül változó alanyok közül valójában kire, vagy kikre vonatkoznak.

Talán ezúttal is lehetett volna világosabban, és közérthetőbben fogalmazni. Például így: *A büntetőeljárásban részt vevő személy indítványozhatja, hogy az általa megismerhető ügyiratot a nyomozó hatóság, a bíróság, illetve az ügyészség az indítványban megjelölt elektronikus levelezési címre továbbítsa. A bírósági eljárásban erre vonatkozó indítványt az ügyészség is tehet.*

Egy másik példa: a 259. § (2) bekezdése arról az esetről rendelkezik, ha „*a titkos információgyűjtést nem maga a titkos információgyűjtést végző szerv hajtotta végre*”. Ezt ebben a formában a törvénnyel ismerkedő hallgatóknak nehezen fogom tudni megmagyarázni. Az még talán körmönfont szofisztikával igazolható, hogy aki valamilyen általános tevékenységet végez, az nem feltétlenül hajtja is végre azt, ám az alig értelmezhető, hogy egy konkrét „információgyűjtést” végző szerv ezt a bizonyos információgyűjtést valójában nem maga végzi. Sejtjük, hogy a jogalkotó a szakszolgálat igénybevételeire gondolt. Ám nem lett volna jobb mindezt például így kifejezni: *a titkos információgyűjtés felhasználni kívánt eredménye, az e célból igénybe vett szerv titkos információgyűjtése során keletkezett?*

A szövegezését illetően még ide kívánczok, hogy néhány merőben tautologikus – teljesen kézenfekvő volta okán nem a törvényre tartozó – „definitív” meghatározás szintén nem erősíti a kódex tekintélyét.

Ilyenek például „*a tényleges tartózkodási hely az a hely, ahol a büntető eljárásban részt vevő személy ténylegesen tartózkodik.*” (10. § 15. pont) Vagy: „*A pártfogó felügyelői véleményt a pártfogó felügyelő készíti el*” [202. § (3) bekezdés].

Végezetül, néhány apró olyan „göröngyöt” még megemlítek, amelyben azért meg lehet botlani, így kérem, ezek felemlítését se tekintse az olvasó felesleges akadékoskodásnak. Ígérem, csak mintegy találomra emelek ki néhányat.

- A törvényszék hatáskörét tartalmazó felsorolásban [20. § (1) bekezdés] a Btk. 377. § (2) bekezdése szerinti *hanyag kezelés* kétszer is szerepel. Egyszer a 10. pontban egy kifejezett felsorolás részeként, egyszer pedig a 19. pontban, amely minden gazdálkodás keretében elkövetett kiemelt bűncselekményt – így a súlyosabbanyag kezeléseket is – további feltétel teljesülésétől függetlenül ide utalja.
- A 234. § sorolja fel azokat a bűncselekményeket, amelyek felmerülése esetében bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazhatók. Az (1) bekezdés szerint *minden* öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekmény e körbe tartozik, a (3) bekezdés mégis külön nevesíti a hivatalos személy elleni erőszakot és a nemzetközileg védett személy elleni erőszakot, amelyek külön kiemelése persze felesleges, hiszen e bűncselekmények alapesete szintén már eleve ötévi szabadságvesztéssel büntetendő, s így az (1) bekezdés hatálya alá esik.
- A leplezett eszközök használata számos három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény felmerülése esetén is bírói engedélyezést igényel. Itt kifejezetten zavaró, hogy a törvény nyomatékossítja: csak a szándékos alakzatok tartoznak ide. A tetelesen, illetve fejezetszerűen felsorolt több tucat bűncselekmény közül azonban mindössze háromnak van egyáltalán gondatlan alakzata, elegendő lett volna ezeknél külön feltüntetni a súlyosabb bűnösségi forma követelményét. Így kiküszöbölhető lett volna az a bántó dogmatikai tautológia is, hogy a törvény kiemeli: bírói engedély kizárólag a *szándékos* elkövetéshez kapcsolódó üzletszerű, illetve bűnszövetségben megvalósított alakzatok esetén szükséges. (A büntetőjog napjainkban szigorodik ugyan, de reménykedjünk, hogy attól azért mindig óvakodni fog, hogy gondatlan alakzatokra is kiterjessze az üzletszerűség vagy bűnszövetség súlyosabb következményeit.)
- Az általános indoklás „külföldön bevált minták alapján bevezetett *újdon-ságként*” értékeli a bizonytalan személyazonosságú tetten ért személy őrizet-be vételének lehetőségét. Jellemző, hogy korábban közel száz éven keresztül ez volt a hazai szabály is. A részletes magyarázat az újdon-ság tekintetében mértéktartóbb ugyan, de ez meg arra utal, hogy az indokok formába öntésekor hiányzott a szükséges egyeztetés.

- A következetesen használt és megmagyarázott új terminológia ellenére például a 374. § (1) bekezdésének e) pontja *kutatás* helyett továbbra is a „*házkutatás*” kifejezést használja.
- A különleges bánásmód keretében a törvény példálódzva felsorolja az e kezelési módot megalapozó körülményeket. Ezek egyike „az eljárás tárgyát képező cselekmény *kirívóan erőszakos* jellege” [81. § (2) bekezdés c) pont]. Hasztalanul keressük azonban – akár az (ezúttal tényleg) újdonságként megjelenő értelmező rendelkezésekben, akár másutt, hogy pontosan mit takar e fogalom. A „kirívóan erőszakos cselekmény” – minthogy az eljárás *tárgyaként* kizárólag bűncselekmény lehet – valójában egy a törvény által teremtett bűncselekményi kategória (ha nem annak szánták is). Amennyiben nincs tényleges szerepe, mellőzni kell, ám ha van, pontos körülhatárolást, számbavételt, definiálást igényel. Nézetem szerint egyébként e bekezdésnek nincs érdemi funkciója, ha kedves a jogalkotónak, megtarthatja az indokolásban, ahol már nem mindig kötelező bizonyos fogalmak egzakt tartalmának meghatározása, és ahol beérhetjük akár példálódzó felsorolással is.
- A felülvizsgálat során tartandó nyilvános ülésen a védő részvétele kötelező [661 § (1) bekezdés]. A (2) bekezdés – a 651. § (2) bekezdésére utalva – mégis azt írja elő, hogy a védőt az ülésről (csak) *értesíteni* kell.

Az olvasó engedelmével további részletszabályok említésétől tartózkodom. E néhány megjegyzést sem elsősorban kritikának, inkább jóindulatú figyelemfelhívásnak szántam.

A változó szemlélet igénye

Talán az előzőekből is kitűnt, hogy fontosak ugyan a törvény megújult keretei, de talán még fontosabb, hogy ezekhez a korábbtól részben eltérő, megértő, támogató szemlélettel közeledjünk.

Elsősorban az *ügyészeket* ösztönözném arra, hogy például az egyezkedés, a konszenzus elfogadásában, sőt adott esetben szorgalmazásában ne kizárólag „a bűnözőknek tett kedvezményt” lássák, s ezeket ne is pusztán tehermentesítő eszközként kezeljék. Utóbbi talán nem is elsődleges célja, inkább kívánatos következménye a megfontolt differenciálásnak. Utasítsák persze el a megállapodást, ha a szigor fontosabb, de vegyék talán komolyabban, hogy a megfelelő súlyozás első és meghatározó instrumentumai az eddigieknél fo-

kozottabb mértékben az ő kezükbe kerülnek. Szerepük, s így felelősségük tehát tovább nő. A büntetés kiszabására vonatkozó, bizonyos mértékben az ítélet kereteit is kijelölő megállapodások adott esetben akár ügydöntő fórummá léptetik őket elő¹⁹.

S az előkészítő eljárás során se ériék be – a törvény betűjére korlátozódóan – a tájékozódás jogával. A már a nyomozás elrendelése előtt igénybe vett leplezett eszközökről nem azért kell az ügyészt tájékoztatni, hogy ezzel az aktussal legitimálják azokat, hanem hogy elejét lehessen venni az esetleges aránytalan, visszaélésszerű alkalmazásuknak. Ha másként fognánk fel, semmi értelme nem lett volna a titkos információgyűjtés büntetőeljárásba történő integrálásának.

A szemléletváltozás igénye természetesen érinti az eljárás további hivatászerű alanyait is, ennek részletezése azonban már meghaladná e tanulmány kereteit.

* * *

Titus Livius már kétezer éve leírta, hogy nincs olyan törvény, amivel mindenki elégedett lenne. Az pedig egy újabb keletű bölcsesség, hogy aki azért ellez minden jobbító szándékú változtatást, mert újdonság, az előbb-utóbb olyan újdonságok elfogadására is rákényszerül, amelyeknek semmi köze a jobbító szándékhoz. Azt tanácsolom tehát, óvatos fenntartásaink ellenére szavazzunk bizalmat az új kódexnek, mert úgy látom, értő kezekben megfelelő eszközzé válhat. Hiszen a törvény a jogászok munkaeszköze – legyenek bírák, ügyészek, ügyvédek vagy egyetemi oktatók. S cudar dolog úgy végezni mindennapi munkánkat, ha idegenkedünk nélkülözhetetlen szerszámunktól. Mindez persze nem jelenti, hogy az alkalmazása során szerzett tapasztalataink birtokában lemondanánk a jobbításáról. De azt se felejtjük el, nem a mégoly jól karbantartott, óvott és tökéletesített instrumentum, hanem a segítségével létrehozott végtermék, vagyis egyszeri és megismételhetetlen emberi sorsok, elkövetők és sértettek életének gyakran hosszú távú alakulása mutathatja csak meg, hogy jól, okosan, tisztességesen éltünk-e a lehetőségeinkkel.

¹⁹ A pragmatikus igények itt is áttörnek tehát az eljárási feladatok megoszlásának elvét, hiszen az ügyész büntetiskiszabási indítványa egyezségek esetén részben [542. (3) bekezdés] vagy teljesen köti a bíróságot [736. § (3) bekezdés]. Ez akár alkotmányossági aggályokat – az igazságszolgáltatás bírósági privilégiumának sérelmét – is felvetethet.